

הרהורים מוזיקליים
מאת פינחס פרקש
מדריך פדגוגי

1

דוד: הי משה לאן אתה הולך? בכל חול המועד משעמם לי פחד!
משה: אני נמצא כל לילה בשמחת בית השואבה בתולדות אהרון במאה שערים האמן לי זה מעסיק אותי.

דוד: מה, אתה רוצה לומר לי שאתה רוקד עם הזכרות האלה?
משה: רוקד נהנה ושמח!

דוד: אני צריך לבוא ולראות, אבל הם ממש שונים ולא רק במראה אלא בהשקפה, בהסתכלות על העולם, עלינו, ועל המדינה. ותאמר לי מה אתה עושה שהם מנגנים את ההמנון שלהם: "ובשלטון הכופרים אין אנו מאמינים..."?
משה: מוזיקה ושמחה הם עניין לנשמה ולנפש מה שהם מתכוונים זה העניין שלהם ומה שאני מתכוון זה עניין שלי.

דוד: אתה רוצה לומר לי שלא איכפת לך המילים והכוונה? אתה מנתק את עצמך, או יותר נכון את הנשמה שלך? ומה קורה שהנשמה שלך חוזרת לגוף עם איזה מטען היא חוזרת?
משה: מוזיקה זה צורך רוחני לראש ולא משנה לי התכנים משנים לי רק המיתרים

2

אברימי: יוסי מה אתה עושה בכ"ג חשוון?

יוסי: מה זה משנה?

אברימי: הקמתי תזמורת ויש לי חתונה לנגן ואני מחפש גיטריסט ושמעתי עליך טובות.

יוסי: אוקי זה נשמע לי, וכפי שאני רואה בלוח התאריך פנוי.

אברימי: אפשר לסגור?

יוסי: איפה זה?

אברימי: בבני ברק בארמונות חן!

יוסי: מה של חרדים?

אברימי: סופר סופר חרדים צד אחד סדיגורא וצד שני בעלזא.

יוסי: והשירים יהיו בהתאם?

אברימי: כן, חייבים!

יוסי: וזה לא מפריע לך?

אברימי: תשמע, מוזיקה זה קודם כל פרנסה, זה לעשות שמח, המילים כולם מהמקורות, אז

מה זה משנה אם זה כפה סרוגה או כפה שחורה או בלי כפה?

יוסי: לי יש בעיה- ומה יקרא אם יבקשו שתנגן שירים כמו המנון נטורי קרתא?

אברימי: גם אנגן, אין לי בעיה!

יוסי: וגם תשיר את המילים?

אברימי: גם אשיר, אין לי בעיה עם זה כמו שאמרתי לך קודם!

3

בכנס מנהלים הופעת תזמורת של אחת הישיבות אשר שילבה ניגון חבד"י עתיק המנוגן בימים נוראים. האורחים נהנו במאוד מהצלילים היפים והמרגשים, וכמובן מהביצוע. היתה המפקחת המוזיקלית אשר נהנתה מהביצוע ומעצם קידום המקצוע לא נהנתה, עצם שילוב מוזיקה השייכת לקבוצה אשר השקפת עולמה אינו חופף עם הערכים, הציפיות, האומנות והשקפת העולם של בית חינוך הילדים מהווה בעיה יסודית ועקרונית, ומנתון זה לא נהנתה במיוחד. סביב העניין התפתח וויכוח עמיתים: האם יש מסר נוסף לתוכן ולמקור המוזיקה? חשבנו שההסכמה היחידה שהיתה היא, כי "הנוער אוהב מוזיקה".

*

על הניסיון לברר באיזה מוסיקה מדובר נגלה גוונים רבים. יש חלק לא קטן שאוהב מוזיקה לועזית לחלוטין, יש חלק אשר מחובר למוזיקה העכשווית בארץ, יש חלק נוסף בנוער אשר מחובר למוזיקה חסידית.

עניינינו הוא במוזיקה החסידית ולא במגמות האחרות. גם בתוך מוזיקה זאת יש גוונים נוספים. יש גוון קצבי עכשווי או הלקוח מהאווירה העכשווית הגוברת, יש גוון יותר נשמתי עם הסתכלות מרובה יותר במשמעות המילים, ויש גוון שבמבט מסוים מחכה את המוזיקה העכשווית שבה יש מילים שאינם בהכרח מהמקורות ואולי כוחות שירה ויותר מלל וכו' הקיצוניות היא רבה ביותר. חייבים להישאל מספר שאלות:

1. האם יש קווים ברורים המבדילים קבוצות מסוימות למוזיקה מסוימת בד"כ?

2. האם מוסיקה עכשווית חסידית היא במקום מוסיקה עכשווית חילונית?

3. בחירת המוזיקה נעשית בעקבות לחץ חברתי או משפחתי?
4. האם צריך לפסול סוג מסוים של מוסיקה?
5. האם יש בכלל משהו שנקרא מוסיקה חסידית?
6. האם יש משהו רע במוזיקה שהיא לא חסידית?
7. האם יש חינוך למוסיקה, ואולי למשמעות ההשפעה של המוזיקה שקיימת?
8. יש מקום לצאת למלחמה בעניין זה?
9. האם למבצע השיר יש השפעה בהעברת המסר, או אולי בצורת לבושו או מראהו וכו'

השאלות צריכות להישאל אך לא תמיד יש לנו תשובות ברורות אלא השערות השקפות עולם וכו'

אך ברצוני להתייחס למספר נושאים:

הצלילים - צורך

יש משהו בצלילים שהם מעבר לחיפוש בתקופת הנוער שהרי הדבר חובק את כל הגילאים, הצליל הוא קול ערב לנשמה, שהרי אדם נהנה גם לשמוע את הצליל שבטבע הגורם לכל אדם נורמאלי, לרוגע מסוים. יתכן והרוגע אותו צריך האדם לנפשו בא בקצב שונה מאיש לאיש ובווליום כנראה שונה. משיכה לסוג מסוים של צלילים יכולה לנבוע מרקע מסוים, מחברה מסוימת הגורמת פעמים רבות לחיבור בין סוג אוכלוסיה לסוג מוזיקה.

בספר שמואל א' פרק ט"ז פס' י"ד מסופר כי רוח ה' סרה מעם שאול ובמקומה באה רוח רעה. עבדי שאול מציעים כי בשעת הרוח הרעה יהיה מנגן בכינור שיהפוך את הרגשת המלך לטובה. המלך מסכים וההצעה למנות את דוד למנגן מתקבלת, בהצעה למנות את דוד מנויים כמה דברים. "יודע נגן וגיבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו" (שם, י"ח). האם אלה תארים כלליים או קשורים לניגון? נשים לב כי ההצעה היתה פשוטה "איש יודע מנגן". בקשת שאול היתה "איש מיטיב לנגן" (שם, י"ז) וההצעה של אחד הנערים כללה ששה שבחים, מיטיב לנגן- הבקי בחכמה זו ביתר שאת בטוב טעם ודעת שמתנאו גם כן עשות שירים המעוררים הנפש, והיותו מליץ וחכם לכלכל דברי שיריו וזמירותיו עפ"י החכמה והדעת, (מלבי"ם).

כלומר ע"פ המלבי"ם אין די במיומנות של הנגינה אלא צריך להכניס יצירתיות בבחירת השירים וצריך גם חכמה ודעת בנגינה.

והצעת הנער כללה שישה שבחים כפי שמוסברים במלבי"ם:

יודע נגן- יודע חכמת הנגינה בשלימות.

גיבור חיל- שלא כדרך המשוררים שרובם ישתלמו בכוח הדמיון והם חלושי המזג רפויי ההרכבה על הרוך.

ואיש מלחמה- יודע בתחבולות מלחמה וגם זה דבר מתמיה שהמתעסק בתחבולות מלחמה לא יטרוד זמנו בניגון ובשיר כי הם מלאכות מתנגדות.

ונבון דבר- וגם זה נגד הרגיל במשוררים שנשלמים בדמיון וחסרי ההשכל האמיתי לרוב, ולזה לא היו בעלי השכל והעצה משוררים כי אם על המעט.

ואיש תואר- וגם זה אינו רגיל במשוררים שהם שחוריים ועל המעט יהיו דמיים ויפי תואר.

וה' עמו- הוא ירא אלוקים וסר מרע וגם זה על המעט שהמנגן שהוא יפה תואר לא יהיה נרדף אחר תאבותיו.

(מלבי"ם שם)

בפירושו מציב המלבי"ם את המנגן בעל הצלילים המצוי לעומת דרישות בית המלך.

הפרופיל של המנגן המצוי הוא:

1. לא תמיד בקי בכל חכמות המוזיקה.

2. מנותק וחלש גופנית.

3. עסוק רק בדברים עדינים.

4. דמיון שולט בו ולא בעל ידע בהיות העולם הזה.

5. לא יפה חיצונית.

6. רובץ אחר תאוותיו.

כל אחת מהתכונות ניתנת ללמידה ולהתעמקות רבה. וגם אם לא נסכים בתקופתנו עם כל דמות בעל הצלילים הרי שבחלקם בוודאי נכונים גם כהיום הזה.

לא אגזים אם אומר כי חלק לא מבוטל של התכונות השליליות שולטים במוזיקת חול ובוודאי במוזיקה לועזית וזו גם אולי הסיבה מדוע יש מי שנמשך אחריה.

ברור היום כי בעולם ובישראל יש מעמד מיוחד למוסיקה המתאפיינת בחלקה הלא קטן בתכונות אלו. מול כל אלו יש את התכונות ההפוכות אותם מייצג הנער דוד ואין ספק כי זוהי שאיפה גדולה ביותר לקחת את החול ולקדשו ולהביאו למדרגה גבוהה. שהרי אנו יודעים כי השירה וכלי השיר היו חלק משמעותי בחיי הקדושה של עם ישראל במקדש.

מוזיקה הבאה ממקור של תורה, ולא רק במילים, אלא במלחין, עדיפה בהשפעתה ממוזיקה מקצועית בעלת רקע של חול. שימוש בטכניקות עכשוויות ובמקצועיות בוודאי מעולה.